

Особливості функціонування та напрями покращення сучасного стану інвестиційного клімату в Україні

У статті розглянуто та проаналізовано особливості функціонування інвестиційного клімату в Україні. Вивчено головні проблеми та напрями покращення інвестиційної системи України.

Ключові слова: інвестиційний клімат, іноземні інвестори, вітчизняні інвестори, індекс інвестиційної привабливості, державна інвестиційна політика.

Стаття посвячена аналізу сучасного стану інвестиційної обстановки в Україні. Изучены основные проблемы, тормозящие ее улучшение, и рассмотрены направления усовершенствования инвестиционной системы в Украине.

Ключевые слова: инвестиционный климат, иностранные инвестиции, отечественные инвесторы, индекс инвестиционной привлекательности, государственная инвестиционная политика.

The article reviews and analyzes the features of the functioning of the investment climate in Ukraine. Study of the main problems and areas for improvement of the investment system in Ukraine.

Постановка проблеми. Сприятливий інвестиційний клімат є питанням стратегічної важливості для України, реалізація якого сприяє соціально-економічному розвитку національної економіки, модернізації виробництва, підвищенню рівня технічного оснащення підприємств народного господарства основними фондами, структурній перебудові економіки, вирішенню соціальних та екологічних проблем. Сучасний період економічного розвитку країни засвідчує погіршення інвестиційного клімату, що супроводжується скороченням фінансування інвестиційного процесу, недостатніми масштабами міжнародного економічного співробітництва та невідповідними розмірами іноземних інвестицій потребам економіки України.

Мета статті. Оцінити сучасний стан функціонування інвестиційних процесів в Україні, дослідити проблеми інвестиційного розвитку в Україні, визначити напрями вдосконалення інвестиційної системи України.

Виклад основного матеріалу. До основних чинників, що формують інвестиційний клімат держави, належать економічні, політично-правові, соціальні, інвестиційна інфраструктура та географічне розташування.

Для України інвестиції вкрай необхідні для проведення структурних змін в економіці, модернізації промисловості, впровадження інноваційних розробок, підтримання сільсько-

господарської, промислової галузей та розвитку інфраструктури. Чим активнішим є інвестиційний процес, тим швидше здійснюються ефективні ринкові перетворення. У розвинутих країнах органи державного управління для розвитку інвестиційної діяльності використовують широкий спектр методів її стимулювання: прискорена амортизація; раціональна податкова система, кредити та регулювання банківських процентних ставок, заохочення лізингу. Досвід багатьох країн світу показує доцільність залучення іноземних інвестицій.

За даними Державного комітету статистики, в 2011 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено \$6,5 млрд. прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Станом на 01.01.2012 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну (кумулятивне), з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці становив \$49,4 млрд., що в розрахунку на одну особу становить \$1084,3. Інвестиції надійшли з 128 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 25,6% (від загального обсягу ПІІ), Німеччина – 15%, Нідерланди – 9,8%, Російська Федерація – 7,3%, Австрія – 6,9%, Велика Британія – 5,1%, Франція – 4,5%, Швеція – 3,5%, Віргінські Острови (Брит.) – 3,3% та США – 2,1%. Найбільша частка ПІІ припадає на фінансові установи – 32,5% загального обсягу та промисловість – 31,4%. Щодо регіонального розміщення іноземних інвестицій, то перше місце тут посідає Київ. За ним йдуть Київська, Донецька, Запорізька, Полтавська, Одеська, Дніпропетровська області та Автономна Республіка Крим [1].

Одним з найважливіших факторів, що впливає на покращення інвестиційного клімату в державі, є правове регулювання. На сьогодні базовими законодавчими актами, що регулюють правовідносини у сфері інвестицій, є закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні».

За період 2010–2011 років в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів, які мають позитивно вплинути на інвестиційний клімат України. Для систематизації податкового законодавства Верховна Рада України у грудні 2010 року прийняла Податковий кодекс, направлений на комплексне регулювання питань, пов'язаних з оподаткуванням.

Основними новаціями Податкового кодексу, що стосуються інвестиційної діяльності, є:

– поетапне зниження ставки податку на прибуток з 25 до 16 відсотків: 2011 рік – 23 відсотки, 2012 рік – 21 відсоток, 2013 рік – 19 відсотків, 2014 рік – 16 відсотків;

– зменшення ставки податку на додану вартість до 17 відсотків.

З 1 січня 2012 року набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна». Цей закон визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних з підготовкою та реалізацією інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна».

Між тим попри суттєві зусилля у формуванні відповідних організаційно-економічних та правових засад зміцнення інвестиційного клімату міжнародними експертами відзначається зниження інвестиційної привабливості України. Так, за результатами щорічного рейтингового дослідження Міжнародної фінансової корпорації, група Світового банку «Ведення бізнесу – 2012» Україна погіршила свої позиції з 149 на 152-ге місце за рахунок зменшення рейтингів у категоріях: «реєстрація власності», «доступ до кредитів», «міжнародна торгівля», «захист прав інвесторів». Водночас відбулося збільшення рейтингу за такими категоріями: «реєстрація підприємств», «отримання дозволів на будівництво» [2].

Зокрема, Індекс інвестиційної привабливості України, який визначається Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА), у другому кварталі 2012 року становив 2,18 бала за 5-бальною шкалою. Це на 0,1 бала нижче, ніж наприкінці минулого, 2011 року, коли індекс становив 2,19 бала [3]. ЄБА було створено в 1999 році, це неурядова організація, що об'єднує близько 921 європейську, міжнародну та вітчизняну компанію, що працюють в Україні. Основною метою діяльності асоціації є налагодження стосунків європейського бізнесу з представниками влади в Україні для співпраці щодо створення сприятливих умов ведення бізнесу та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави. Індекс розраховується на основі регулярного моніторингу оцінок інвестиційного клімату України першими особами компаній-членів ЄБА.

Про низький Індекс інвестиційної активності в Україні свідчать дані опитування, проведеного компанією Research & Branding Group [4]. Рівень інвестиційної активності за 10-бальною системою становив 4,23, що незначно відрізняється від оцінок ЄБА, – по 5-бальній системі цей показник становив 2,18. Більше третини інвесторів (35,8%) підтвердили, що інвестиційний клімат в Україні протягом останніх шести місяців значно погіршився. Більше 60% керівників компаній-інвесторів відмітили, що основними перешкодами на шляху поліпшення інвестиційного клімату в Україні є корупція, судова система, адміністративні бар'єри і податкова система. Це проявляється у посиленні тиску на бізнес з боку владних структур через різні інспекції (санітарні, податкові, екологічні і так далі), фаворитизм, складне адміністрування податків. Судова система практично не працює, як результат – інвестори відчувають незахищеність свого бізнесу. Проблемними залишаються питання відшкодування ПДВ, непередбачуваність регуляторної політики, загальна нестабільність, конфлікт з опозицією і незрозумілий вектор зовнішньої політики України.

В Україні вже утворився дефіцит міжнародних інвесторів. На останній зустрічі в Давосі у 2012 році керівництво ЄБРР зустрічалося з власниками та головними керівниками 70 найбільших світових компаній, з яких зацікавленість працювати в Україні висловили тільки двоє. Якщо в одній з найбільших країн Європи – Україні за півріччя з'являються два-три інвестори, це ненормально і доводить, що треба поліпшувати інвестиційний клімат.

До позитивних змін в інвестиційному кліматі за останні місяці 10% інвесторів віднесли проведення Євро-2012, а саме будівництво інфраструктурних об'єктів, успішне прийняття туристів, підвищення репутації країни на світовій арені після успішного проведення чемпіонату, 7% інвесторів вважають позитивним продовження спрощення певних митних процедур, 3% інвесторів – утримання стабільного курсу національної валюти [4].

В Україні ж дотепер не створено обґрунтованої системи державної підтримки інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Як наслідок, недостатнє інвестування народного господарства посилює спад виробництва, що спричиняє зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та держави. Щоб вивести Україну з цієї ситуації, варто розробити модель державної інвестиційної політики, яка б передбачала активну участь держави в інвестиційному процесі та дозволила б забезпечити умови стійкого розвитку внутрішнього інвестиційного потенціалу економіки.

Для активної участі держави в інвестиційних процесах потрібно розробити модель гнучкої інвестиційної політики, спрямованої на усунення перешкод та запровадження стимулів для інвестування. Основними напрямками інвестиційної політики в Україні мають бути:

- послідовне зниження тиску на інвесторів та відсутність диверсифікованих джерел інвестицій, нерівномірність їх розподілу між регіонами;
- зростання динаміки інвестування не лише в галузі зі швидким обігом капіталу, а й у високотехнологічні або стратегічно важливі для держави сфери;
- формування надійних інвестиційних джерел;
- залучення іноземних інвестицій;
- отримання іноземних кредитів;
- створення механізмів управління інвестиційною діяльністю;
- реструктуризація економіки, пріоритетне залучення інвестицій у галузі, що особливо потребують капіталовкладень;
- оновлення морально та технічно застарілих основних засобів;
- мотивація суб'єктів господарювання стосовно довгострокових вкладень, а також населення – щодо вкладення коштів на розвиток економіки, а не на споживання;
- стимулювання реінвестування;
- залучення інвестицій у проблемні райони;
- удосконалення інвестиційного законодавства та забезпечення його стабільності;

- створення системного підходу до стимулювання інвестиційної діяльності;
- забезпечення гарантій інвесторам;
- захист інвестицій;
- виділення пріоритетних галузей економіки та залучення інвестицій до них;
- відповідність між надходженням та витратами інвестиційних ресурсів.

Водночас держава має створювати сприятливий інвестиційний клімат на взаємовигідних засадах як для внутрішніх, так і для іноземних інвесторів. З метою створення сприятливих умов для залучення інвестицій потрібно здійснити заходи з покращення економічного та правового середовища в Україні, а саме:

- удосконалити нормативно-правову та організаційну бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки;
- провести дослідження та усунути проблеми найбільш негативного впливу на інвестиційні процеси в Україні, які сконцентровані у сфері діяльності: судової гілки влади; корпоративного управління; земельних відносин; функціонування аграрного ринку; фондового ринку; банківської системи; сфери технічного регулювання; податкової системи, зокрема адміністрування податків, валютного регулювання, звітності і контролю у цій сфері;
- створити системи стимулів, спрямованих на залучення інвестицій, які включають податкові пільги, передачу новим підприємствам держзамовлень, надання послуг за митним оформленням, консультування, спрощення процедур реєстрації та ліцензування, фінансова підтримка;
- ввести систему оподаткування, яка б не стримувала підприємницьку та інвестиційну активність;
- створити програми для налагодження ефективного співробітництва зі стратегічними іноземними партнерами.

Висновки

Інвестиційний клімат України є складним. Незважаючи на спроби покращити інвестиційний клімат в Україні, він залишається несприятливим. Це пов'язано з тим, що держава недо-

статньо стимулює розвиток інвестиційного клімату: недосконалим є правове регулювання інвестиційних відносин, нагальним є врегулювання питань щодо системи компетентних органів, які здійснюють регулювання інвестиційних послуг, відсутня науково обґрунтована інвестиційна політика держави, негативно впливає політична та економічна нестабільність. Покращити інвестиційний клімат можливо за рахунок різноманітних заходів, зокрема забезпечення чіткого правового поля інвестиційної діяльності, макроекономічної та політичної стабільності, запровадження податкових та митних пільг, дотацій, субсидій, субвенцій і бюджетних позик на розвиток пріоритетних сфер галузей економіки, подолання бюрократичних бар'єрів, корупції, забезпечення правового захисту інвестицій, покращення інформаційного забезпечення. Україна має зробити все можливе для того, щоб покращити своє загальне становище і зайняти гідне місце розвинутої держави на ряду з провідними країнами світу.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Ведение бизнеса 2012. [Електрон. ресурс], Международный банк реконструкции и развития / Всемирный банк. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/ukraine/>
3. [Електрон. ресурс], European Business Association EBA. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>
4. Маркетингові дослідження. [Електрон. ресурс], Research & Branding Group. – Режим доступу: <http://www.rb.com.ua>
5. Обзор. [Електрон. ресурс], Европейський банк реконструкції та розвитку в Україні (ЕБРР). – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/pages/country/ukraine>
6. Державна цільова економічна програма розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки. [Електрон. ресурс], Державне агентство України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>
8. Про інвестиційну діяльність: закон України від 18.09.91 № 1560–XII [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

К.В. КОЩЕНКО,
аспірант, Європейський університет

Фінансові ресурси домогосподарств як інвестиційне джерело розвитку економіки

У статті розглянуті підходи до визначення дефініції «фінансові ресурси домогосподарств», визначені джерела формування і структура фінансових ресурсів до-

могосподарств, продемонстрована динаміка і значення заощаджень в інвестиційному процесі. Обґрунтована важливість фінансових ресурсів домогосподарств